

Rättvis idrott?

Det är rätt stora skillnader mellan olika idrotter, vad gäller möjligheterna att skipa rättvisa. Jämför t ex tennis med bowling. Det är ofta inte lätt att avgöra om t ex en serv av Stan Smith tagit på linjen eller ej. På grusbana blir kanske ett märke efter bollen, men på gräs eller inomhus? I bowling läremot är skillnaden mellan en vinnande och liggande kägla uppenbar. Är svårbedömda idrotter mer attraktiva än de där prestationerna är otvetydiga? Betyder själva domsluten något för upplevelsorna hos de idrottande och/eller hos åskådarna? Låt oss som exempel på en relativt svårbedömd idrottsgren välja fotboll. Antag att den perfekta domaren fanns. Skulle entusiasmen bland bollspelarna/åskådarna bli större? Skulle dagens ibland förekommande domarirritation ersättas med någon annan irritation, kanske i högre grad riktad mot de enskilda spelarna?

Innan vi går vidare kan vi påminna oss att domsluten i vissa idrotter redan har effektiviserats en hel del. Tänk på t ex simning och löpning. Till de tävlande och i TV ges numera sluttider och placeringar sekundsnabbt efter tävlingens slut. Vi är nog överens om att detta är till fördel. Två av Gunnar Larssons guldmedaljer i simning, både i OS i München och i VM i Belgrad, hade säkert varit i fara om man haft manuell tidtagning. Båda gångerna vann han med några tusendels sekunder. Före elektronikens inräde hade detta ur svensk synpunkt i bästa fall blivit dött lopp. I och för sig hedervärt, men i alla fall.

Datatekniken används idag inte bara till tidtagning inom idrotten. Registrering av resultat, överföring av meddelanden, pressinformation, administration och mycket annat krävde enligt uppgift för München-OS datasystem för över 70 miljoner kronor. Även om själva maskinerna används till annat efter spelen, har mycket pengar gått åt för systemuppläggning och programmering, som inte kan återanvändas i särskilt stor utsträckning. Men datatekniken bedöms ändå så viktig här att den är värd sådana investeringar. Det intressanta är nu att vi har nått därhän att vi kan skymta den elektro-

Tomas Ohlin

Fil. lic.
Stockholm

niska domaren även för t ex bollspel. De datastyrda »robotar« som med hjälp av TV-kameror »ser« enskilda typiska föremål, och mekaniskt kan flytta och bearbeta dem, var för femton år sedan närmast science fiction. Man planerar f n i Japan den datorstyrda fabriken, där den enda mänskliga arbetskraften består av operatörer som styr datorerna. Sådana fabriker finns inte idag, men kan mycket väl finnas om tio år. Det blir förstås dyrt, men snabbare, effektivare och flexiblere än med mänsklig arbetskraft. Vill vi ha denna utveckling? Ja, det är en helt annan fråga.

Låt oss tänka oss en fotbollsplan omringad av kanske tjugo TV-kameror (och möjligen några svävande i ballong ovanför). Kamerornas bilder eller impulser sänds direkt eller efter koncentrerat till en lokal dator under läktaren. I denna dator bearbetas impulserna med program som motsva-

rar domarens regelbok. En offside vore ganska lätt att diagnosticera, ett mål likaså, värre vore det nog med ojust spel, ruff o d. Men efter en tids experiment kunde säkert merparten, ja nästan allt av de vanliga reglerna anpassas till programform. En Hesa Fredrik och en elektronisk tavla som talar om domsluten vore enkelt, säkert kunde artificiellt ljud också kommentera domsluten i högtalarna. Och för den som efter matchen tvivlade, kunde återuppspelningar och mänskliga kontroller i efterhand ligga till grund för löpande justeringar och förbättringar av programmen.

Det är knappast längre fantasi att tänka sig sådana system. Det skulle kanske bli dyrt, för snabba och framför allt primärminnesrymliga datorer skulle behövas. Men om vi verkligen ville det så skulle vi säkert kunna ha sådana system till hands 1980. Systemet skulle bli rättvist, så långt vi nu kan definiera rättvisan på bollplanen. Inga kompensationsutvisningar skulle förekomma (om vi inte införde en sådan regel). Ingen domare med personliga spelarsympatier e d skulle kunna engagera publiken till bu-rop. Frågan är nu: Vill vi ha detta? Vill vi ha »rättvisa« på bollplanen? Är det möjligen så att våra nuvarande domares eventuellt mänskliga svagheter är en del av upplevelsen, både bland spelare och bland åskådare? Den rättvisa domaren kanske gör spelet tråkigt. Och riskerna för sabotage och manipulering av de styrande programmen i ett visst lags favör finns ju.

Sett ur ett vidare perspektiv kan vi ersätta också spelarna med datorer: Inte sådana som springer omkring på planen, men elektroniska tavlor där en stiliserad boll eller annan geometrisk figur rör sig enligt någon konjunkturstyrd modell. Liknande spel finns f ö redan, men de kräver särskild maskinell utrustning som än så länge är ganska dyr och svåråtkomlig. Det lossnar kanske när vi kan spela med varandra från hemterminalen, men det dröjer ännu något.

Datateknisk rättvisekontroll kan förekomma i många andra sammanhang. Även här stöter vi på problemet: Är effektiviteten önskvärd? Vilken avvägning vill vi ha mellan effektiv rättvisekontroll och mänskligt spelrum?

Inom idrotten är problemkonturerna förhållandevis skarpa. Och vi är många som är intresserade. Nog vill vi bevara intresset för det mänskliga idrottsutövandet, åtminstone för att det är så stimulerande att t ex spela boll. Men vill vi då ha den datastyrda rättvisan på bollplanen?